

סימן טז - פתיחת משתלה בשותפות עם גוי

שאלה

אני עוסק בגננות, ויש לי הזדמנות עסקית, לפתוח משתלה יחד עם שותף גוי. במסגרת המשא ומתן שלנו לקראת השותפות, השותף הגוי מניח כדבר הברור, שהוא יעבוד במשתלה בשבתות.

יש לציין, שהמיקום של המשתלה הוא כזה, שסביר להניח שבין מי שיקנו מהמשתלה בשבתות, יהיו יהודים שאינם שומרי שבת.

אין דרך של ממש להפריד בין העבודה שנעשית בשבת לזו הנעשית ביום חול, כך שברור שהרווחים גם משבת, וגם מימות החול יחזרו לעסק, ואנחנו רק מושכים משכורות מהעסק, כל אחד לפי מספר הימים שיעבוד. וממילא יוצא, שאני מרוויח מהעבודה שנעשית בשבת. האם מותר לי להיכנס לשותפות שכזו?

תשובה

אם היה מדובר במצב שבו החנות מוכרת בשבת בעיקר לגויים, ואין צפי מיוחד שיהודים יקנו בחנות בשבת, ניתן היה לעשות שותפות כזו. במקרה כזה, יש להחליט מראש, לפני תחילת השותפות, שכל אחד מהשותפים רשאי לעבוד באיזה ימים שירצה, וכשמושכים משכורות, המשכורת מחושבת לפי מספר הימים או השעות שכל אחד עבד.

אבל כאשר מדובר בחנות שצפויה למכור גם ליהודים, ויתכן שאפילו בעיקר ליהודים, אין להיכנס לשותפות כשהגוי מתכנן מראש למכור בשבת. גם משום לפני עיוור, וגם בגלל חילול השם שבדבר.

גם במצב הראשון, שרוב הקונים הם גויים, לא ראוי להיכנס לשותפות כזו.

נימוקים

א. דין ישראל וגוי שיש להם שדה בשותפות

בגמרא בעבודה זרה (כב.) נאמר:

הנהו מוריקאי, דעובד כוכבים נקיט בשבתא וישראל בחד בשבתא. אתו לקמיה דרבא שרא להו.

אייתיביה רבינא לרבא: ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה בשותפות, לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך בשבת ואני בחול. ואם התנו מתחלה מותר. ואם באו לחשבון אסור.

איכסף. לסוף איגלאי מלתא דהתנו מעיקרא הו.

לא מבואר בבבביתא, מה הבעיה שהישראל יאמר לגוי "טול חלקך בשבת ואני בחול". רש"י פירש:

לא יאמר ישראל - טול אתה חלקך בשבת לפי שנעשה שלוחו על חצי היום המוטל עליו... ואם באו לחשבון - לאו אהתנו מתחלה קאי, אלא מילתא באנפי נפשה היא. כלומר אם קיבלו סתם ועשו סתם, ועייל העובד כוכבים בשבת וישראל בחול ולא צוהו ישראל, ובאו לחשבון לאחר זמן לומר כמה ימי שבת נטלת אתה ואני אטול כנגדן ימי החול. אסור - דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתו דעובד כוכבים שלוחו היה. מדברי רש"י בד"ה "לא יאמר" נראה שהבעיה היא שהגוי עושה מלאכה בשליחות ישראל. כלומר, בסתמא, כאשר גוי וישראל מקבלים שדה בשותפות, הם נהיים שותפים במלאכה בכל פעם שעובדים, ועל כל אחד מהם מוטל לעשות חצי מהמלאכה. אם באחד הימים הגוי עובד גם במקום ישראל, נמצא שהגוי עובד בשליחות ישראל באותו היום. וזו אמירה לגוי שאסורה בשבת. אבל מדבריו בד"ה "אסור" אפשר אולי לומר, שהבעיה היא שהישראל נהנה מהרווחים שהשדה שלו יוצר בשבת. בהמשך הסוגיא נאמר:

רב גביהה מבי כתיל אמר, הנהו שתילי דערלה הוה. עובד כוכבים אכיל שני דערלה וישראל שני דהתירא. אתו לקמיה דרבא שרא להו. והא אותביה רבינא לרבא? לסיועי סיעיה. והא אכסיף? לא היו דברים מעולם. כלומר, לדעת רב גביהה הסיפור של השותפות היה אחר. לא מדובר על שותפות ישראל וגוי בהקשר של שבת, אלא בחלוקת הרווחים משדה אילן, כאשר הגוי יטול את פירות הערלה, שאסורים בהנאה לישראל, ולאחר מכן הישראל יטול את פירות ההיתר. ופירש רש"י:

שרא להו - דהיתר גמור הוה. דהא אף על גב דקיבלוה יחד לכתחילה ואמר לו ישראל היה אתה עובד בג' שנים הללו ואני ג' אחריהם, אין כאן איסור שליחות, דהא ישראל נמי שרי לעובדה. ואי משום אכילה שישראל אוכל כנגדן ונמצא נהנה מפירות ערלה שמכרן אין זה נהנה שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל. והא אותביה רבינא - ואם כן, מאי תיובתא? גבי שבת איסור שליחות במלאכה מה שאין כן בערלה. לסיועי סיעיה - מדקתני התנו לכתחילה מותר אלמא כי ליכא איסור שליחות דמלאכה שרי ואף על גב דמטיא הנאה לישראל והוא הדין לערלה. הנראה מדברי רש"י הוא, שאיסור השותפות בין גוי לישראל הוא בגלל איסור האמירה לגוי, ולא בגלל איסור ההנאה.

התוספות (ד"ה לא) מביאים מחלוקת בשאלה, מה הדין כאשר השותפות אינה בשדה, אלא בתנור, והרווחים באים מהעבודה של כל יום בנפרד.

לדעת ר"י, במקרה כזה אין צורך להתנות מראש. כל אחד פשוט מקבל את הרווחים של הימים שבהם הוא עבד.

לעומת זאת, שיטת רבנו תם, שדין תנור כדין שדה. כלומר, למרות שהרווחים של שבת נפרדים מהרווחים של יום חול, צריך להתנות.

למעשה, ר"י חזר בו לדעת רבנו תם, מכח תוספתא מקבילה לברייתא ומופיעה במסכת דמאי (ו, יג) שבה מבואר להדיא שדין מרחץ (ששכרו בכל יום בנפרד) דומה לדין השדה.

מה היתה סברת ר"י מעיקרא?

הב"ח (או"ח רמה אות ב) כתב:

נראה דדעת ר"י היתה, דהא דאסור בלא התנו בשדה, אין הטעם משום דמיחזי כשלוחו. דאם כן גם בתנור ומרחץ וריחיים איכא למימר דמיחזי כשלוחו. אלא הטעם משום דכיון שחלק ישראל מתעלה באותה מלאכה שהגוי עושה בשבת, משתכר במלאכת שבת הוה, ואסור משום שכר שבת. ואם כן בתנור ומרחץ וריחיים שאין חלק ישראל מתעלה בכך, מותר. ואף על פי דהישראל נוטל כל השכר של יום ראשון כנגד שכר יום השבת שנוטל הגוי, אין זה שכר שבת אלא חלופי שכר שבת.

כלומר, סברת ר"י היתה, שטעם האיסור כשלא התנו, הוא שאם הגוי יעבוד בשבת, השדה משביח בעבודה זו, ונמצא שהישראל מרוויח מעבודת הגוי בשבת. לעומת זאת, במרחץ או תנור, שבו כל אחד מהשותפים עובד ביום אחר, אפילו אם הם יחליפו את הימים, הרווח אינו מגיע ישירות לישראל, אלא הרווח של הישראל הוא תמורה לרווח שהגוי מקבל בשבת. וחלופי שכר שבת מותרים, לדעת ר"י.

מכאן, שסברת רבנו תם דומה למה שכתבנו מדברי רש"י, שאין בעיה של שכר שבת, אלא הבעיה היא רק שהגוי עובד בשליחות הישראל.

לאור זאת, מה תוכן התנאי שעושה הגוי עם הישראל? איך התנאי גורם לכך שאין כאן שליחות?

מסתבר שהתנאי מחלק את הזמנים שכל אחד מהשותפים עובד בשדה מראש. כלומר, אם עבודת השבת מוטלת מראש רק על הגוי, ועבודת אחד מימי החול מוטלת רק על הישראל, נמצא שמה שהגוי עובד בשבת, אינו בשליחות הישראל, אלא זה פשוט היום שבו הוא אמור לעבוד בתור שותף, ולכן אין כאן בעיה של אמירה לגוי.

ממילא, אפשר להבין שהתנאי אינו קשור לבעלות על השדה, אלא רק לשיטת חלוקת העבודה בין השותפים.

זאת בניגוד לשיטת רבנו אלחנן המובאת בתוספות (שם), שכתב:

ונראה להר"ר אלחנן דבתנור אפילו התנו מתחלה לא יועיל, כיון שכל התנור של ישראל הוא, והוה ליה כמשכיר תנורו בשבת ואומר לעובד כוכבים טול שכר תנורי בשבת כשתסיקנו לי בחול. ולא דמי לישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות שיש לעובד כוכבים חלק בגוף הקרקע.

כלומר, לדעת רבנו אלחנן התנאי מועיל רק בתנאי שהוא מתייחס לעצם הבעלות על החפץ. השדה שייך בשבת רק לגוי, וביום אחר כנגדו, שייך רק לישראל. ולכן אם התנור שייך רק לישראל, אי אפשר לעשות תנאי. אבל הבית יוסף כותב שרוב הראשונים חלקו על רבנו אלחנן. ואם כן, התנאי אינו בבעלות על הקרקע, אלא רק לגבי אופן חלוקת העבודה בין השותפים.

אם מבינים כך את התנאי, ניתן להבין בעיה נוספת בהוה אמינא של ר"י: כבריינא נאמר רק שמדובר בישראל וגוי שקיבלו שדה בשותפות. אפשר היה להבין, שמדובר בצמד פועלים שקיבלו בקבלנות שדה לקצור, כך שבהחלט אפשר להבין, שהגוי יקבל את הרווחים מהקציר בשבת, ואילו הישראל יקבל את הרווחים מהקציר ביום אחר כנגדו, בדומה לחלוקת הרווחים שבמרחץ או בתנור.

אבל ר"י ציין, שיש הבדל בין שדה למרחץ ותנור. כי במרחץ ותנור, הרווח של כל יום הוא רווח נפרד. מה שאדם עושה באותו היום, מפיך רווחים, שניתן לבודד אותם מהרווחים של יום אחר. לעומת זאת, בשדה, העבודה בשלב החרישה והזריעה אינה מפיקה רווחים באותו היום כלל, אלא רק משביחה את השדה, הרווחים שבאים בזמן הקציר אינם ניתנים להפרדה בין עבודת השבת לעבודת יום החול.

אם הרווחים היו מוקד הבעיה, והתנאי היה אמור לפתור אותה, קשה להבין כיצד היה מועיל לפתור את הבעיה. הרי העבודה נעשית בזמן החריש והקציר, והרווחים בימים אחרים, שאין להם קשר לזמן העבודה של החריש והזריעה. אבל כיוון שהשאלה אינה קשורה לרווחים, אלא רק לשאלה אם הגוי עובד בשליחות הישראל בשבת, ולכך התנאי מועיל בכל מקרה, אין בעיה גם לומר שהחלוקה של העבודה של הגוי והיהודי בשלב החריש והזריעה מועילה, אף שהרווחים באים רק לאחר זמן, ובלי להתייחס ממש לחלוקת העבודה הזו. בפשטות, סברא זו נשאת גם למסקנה, כשר"י חזר בו, וסובר כרבנו תם. ואכן, הבית יוסף הבין כך את אופי ההצעה של חלוקת העבודה בין השותפים:

“וטול חלקך בשבת ואני בחול” - כלומר תעמול לזרוע ולחרוש בשבת, ותטול בשעת

קצירה או בצירה כנגד עמלך בשבת. ואני או שלוחי אטרח לעשות כן בחול, כדי

ליטול בשעת קצירה או בצירה כנגד יום שלי. כן פירש ספר התרומה (סי' קמז).

הרי שהתנאי היה שכל אחד מהם יחרוש ויזרע בימים שונים, ובשעת הקציר, יחלקו ביניהם את הרווחים¹.

¹ אמנם, לשון הבית יוסף בהמשך פסקה זו היא:

ואהא דשרינן בהתנו מתחלה, כתוב בסמ"ג (לאוין סה כא ע"ד) והתרומה (שם): אם התנו מתחלה קודם שקנו השדה שלא יהיה לישראל חלק בו ביום השבת. ונראה דלאו למימרא שצריך לפרש כן בהדיא, אלא מכיון שהתנה קודם שקנו השדה טול אתה בשבת ואני בחול הוה ליה כאילו התנו שלא יהיה לישראל חלק בו ביום השבת וכדפרישית.

ונראה מלשונו, שהעניין הוא שמחלקים ממש את השותפות, כאילו לישראל אין כלל בעלות על השדה בשבת, ולגוי אין בעלות ביום אחר כנגדו.

המחבר (רמה, א) כתב:

ישראל ואינו יהודי שיש להם שדה או תנור או מרחץ או רחיים של מים בשותפות, או שהם שותפין בחנות בסחורה, אם התנו מתחלה בשעה שבאו להשתתף שיהיה שזכר השבת לאינו יהודי לבדו, אם מעט ואם הרבה, ושזכר יום א' כנגד יום השבת לישראל לבדו, מותר.

בדברי המחבר מסתבר עוד יותר, שהגוי והיהודי שותפים בכל המלאכות של השדה, שהרי לא נאמר כלל שמדובר בכך שהם קיבלו את השדה בקבלנות למטרה מסוימת, אלא מדובר בשדה ששייכת להם, ולכן ההבנה הפשוטה של לשון המחבר היא, שהתנאי נעשה על כלל העבודות, כולל החריש והזריעה.

וכן מבואר להדיא בלשון העטרת צבי (סק"א):

שיש להם שדה. והתנה עמו טול אתה חלקך בשבת, כלומר תעמול לזרוע ולחרוש בשבת ותטול בשעת קצירה או בצירה כנגד עמלך בשבת, ואני אטרח לעשות כן בחול כדי ליטול בשעת קצירה או בצירה כנגד יום שלי.

כלומר, כל אחד מהם יספור את הימים שיעבוד. למשל, אם הגוי לא יעבוד בכל השבתות, או הישראל לא יעבוד בכל היום שהוא עובד כנגד אותו היום, אז בשעת הקצירה או הבצירה, יטול זה שעבד יותר, חלק גדול יותר בקציר.

אם נחזור לנדון דידן, בין אם הרווחים מגיעים מהמכירות בלבד, כך שניתן להפריד את רווחי השבת מרווחי ימות החול, ובין אם חלק מהרווחים חוזר ומושקע בעסק, כך ששווי העסק מגלם גם רווחים משבת, בלי שאפשר להפרידם בקלות מימות החול, ברור שתנאי יועיל למכר. כאשר הרווחים מגיעים ממכירות בלבד, זהו הדין של תנור או מרחץ או רחיים, וכאשר מדובר על רווחים שחוזרים לעסק עצמו, זהו הדין של שדה. ואם, כן בנדון השאלה שלנו, ברור שניתן לקנות את המשתלה באופן כזה, שיתנו כך שהגוי יעבוד בשבת, ואילו היהודי יעבוד יום אחר כנגדו, ויחלק את השכר. עוד יש לציין, שבפשטות, לא מדובר רק בהיתר של דיעבד, מחמת קשיי פרנסה. זו לשון המשנ"ב (סק"א):

דע ההיתר גמור הוא באם הישראל יש לו איזה עסק או מלאכה בשותפות עם הא"י, שיתנו מתחלה קודם שלוקחין בשותפות: עבוד עתה בשבת ותקח כפי מלאכתך הן רב או מעט, ואני אעבוד כנגדך יום אחד בחול ואטול כפי מלאכתך. ובשעת חלוקה יטול הא"י שכר עבור השבת, והישראל יטול יום אחד כנגדו, הן רב או מעט.

וכן כתב גם באגרות משה (או"ח א, צ).

בעקבות הבית יוסף, זו גם הלשון בכמה מהאחרונים. כך למשל נקט בעטרת צבי (סק"א), ובתוספת שבת (סק"ב). ועדיין, לענ"ד ברש"י ברור להדיא אחרת, וכן מבואר גם בלשון הרי"ד (פסקי הרי"ד). לענ"ד קשה יותר להבין את שיטת ר"י לפי ההסבר הזה.

ב. כשהגוי לא מחוייב לעבוד בשבת כלל

הר"ן (עבודה זרה ו: ד"ה ומהא) כותב:

וישראל ועובד כוכבים שלקחו מרחץ בשותפות, ועובד כוכבים מחממו בשבת בשביל חלקו ונותן מחצית מה שמשתכר בו לישראל, ובימי החול שניהן מחממין אותו, נראה לי דשרי. דכיון דעובד כוכבים אדעתא דמחצה שלו קא עביד, אף על פי שישראל משתכר במלאכה שלו, הוה ליה כבעל שדה לגבי אריס דאמרינן דכיון דאריס אדעתא דנפשיה קא עביד, אף על גב דמטי ליה לישראל רווחא שרי. הכי נמי עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד, וישראל מטיא ליה הנאה ממילא. הלכך בכי האי גוונא ליכא משום שכר שבת כלל.

ובעקבותיו פסק הרמ"א (שם):

ויש אומרים, שכל זה לא מיירי אלא בשותפות שכל אחד עוסק ביומו (ב"י), אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול, ובשבת עסק האינו יהודי לבדו, מותר לחלוק עמו כל השכר, דאינו יהודי אדעתא דנפשיה קא עביד, ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת, כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות.

על כן, גם בנדון דידן, אם בששת ימי המעשה שבשבוע כל אחד מהשותפים מחוייב לעבוד, ובשבת אף אחד מהם אינו חייב לעבוד, והגוי יעבוד בכל זאת, אין בזה בעיה, ומותר אפילו שהישראל יטול חלק משכר העבודה בשבת.

ג. כשהרווחים של הגוי באים ממכירה למחללי שבתות

עד כה ההנחה היתה, שכאשר הגוי עובד, אין שום איסור, שהרי הגוי מצד עצמו, אינו מצווה על שמירת השבת. לאור זאת, יש לדון, מה יהיה הדין כאשר הגוי מוכר ליהודים, ונמצא שהרווחים באים על ידי איסור של הכשלת היהודים במסחר בשבת, וגם בחילול שבת בנסיעה אל המשתלה וממנה.

אם היהודי מסכם עם הגוי שהוא יהיה חייב לעבוד בשבת, יתכן שיש כאן משום לפני עיוור, או לכל הפחות משום מסייע ידי עוברי עבירה. אפילו אם יש משתלות נוספות שפתוחות בשבת, כך שאין זה תרי עברי דנהרא, סוף סוף, במשתלה הזו נותנים שירות ליהודי שרוצה לקנות בשבת.

ואמנם, בגמרא בעבודה זרה (יד.) אומר אביי, שמותר למכור כמות גדולה של בשמים לגוי, שברור שהוא קונה את זה כדי למכור לאחרים להקטיר, משום ש"אלפני דלפני לא מפקדינן", אולם כאשר יש חשש הגוי ימכור חזרה ליהודים, ישנן כמה דוגמאות בגמרא לכך שאסור. כגון שאסור למכור לגוי ירך שיש בה גיד הנשה, אם יש חשש שיחזור וימכור אותה ליהודים שלא ידעו שלא ניטל גיד הנשה (חולין צג:), וכן אסור למכור בגד שיש בו כלאים לגוי, שמא יחזור וימכרנו לישראל (נידה סא: ושו"ע יו"ד שא, ח). ובטעם הדבר כתב הריטב"א (בעבודה זרה שם):

מפני שאנו מוזהרים שלא לגרום על ידינו שום תקלת עבירה, ושלא יצא מתחת ידינו דבר שאפשר שיעבור בו ישראל עבירה. אבל משום לפני עור לא תתן מכשול ממש ליכא, אלא כשאנו נותנין אותו למי שיעבור בו עבירה. מבואר מדבריו שאין בו איסור דאורייתא של לפני עיוור. (עיין עוד במנחת חינוך (רלב, סק"ב) בקומץ המנחה, שלמד מדברי התוספות כדבריו, אבל שהרא"ש חולק וסובר שיש בזה איסור דאורייתא גמור של לפני עיוור).

אבל אם ההסכם בין היהודי לגוי יהיה כזה שלא יהיה חיוב על הגוי לעבוד בשבת, אלא רק שאם הגוי רוצה הוא יכול לפתוח בשבת, נראה לי שאין זה דומה למה שאסור למכור ירך לנכרי וכיו"ב. שכן, שם מוכרים דבר, שאם הגוי ימכור חזרה ליהודי, יכשל יהודי שרוצה לשמור מצוות, בשוגג. בנדון דידן, מדובר במצב שבו רק התקלה קיימת רק בגלל שיש יהודים שמומרים לחלל שבתות.

אין כוונתי לכך שההיתר מבוסס על הסברא של הש"ך (יו"ד קנא סק"ו, על פי ביאור הדגמ"ר שם) שאין איסור מסייע במומר. אלא שלא אסרו על מכירת חפץ לגוי, כשהוא יכול למכור אותו חזרה ליהודים רק כשהם מומרים. לדוגמא, המנהג הרווח במדינה הוא למכור טרפות לגויים, אף שברור שיהודים שאינם שומרי תורה ומצוות יכולים לקנות מהם את הבשר בלא הכשר, מהטעם שממילא כל שומר מצוות יודע שאין לקנות בשר בלא הכשר. כעין סברא זו כתב גם הגרש"ז (שמירת שבת כהלכתה פרק כט הערה עה) לגבי הפעלת מכונות אוטומטיות למכירת משקאות, שפועלות גם בשבת. הוא נוקט שמעיקר הדין מותר², ומסביר מדוע אין זה דומה לאיסור למכור לגוי בגד של שעטנז:

שאני התם שהבגד הוא עצמו גוף האיסור. משאין כן בנדון דידן, הרי זה דומה לפרה חורשת בשביעית דקיי"ל כבית הלל (שביעית ה, ח) שיותר למכור לישראל חשוד, משום טעמא דאיכא למיתלי...

אמנם, יש לציין שהוא נוקט שנכון להימנע מלהפעיל את המכונות בשבת במקום שיש סבירות גבוהה שיהודים יקנו מהן בשבת.

אילו היה מדובר במצב שבו השותף היהודי עושה תנאי עם השותף הגוי, שהגוי יעבוד דווקא בשבת, ואילו היהודי יעבוד כנגדו יום אחר באחד מימות החול, מסתבר מאוד לאסור דבר זה, כאשר יש מדובר במצב שבו יש סבירות גבוהה שיהודים מחללי שבתות יקנו באותו המקום, שכן במצב כזה, היהודי ממש מכוון את הגוי למכור להם בשבת, וממילא הוא ממש שותף בהכשלה.

אבל אם היהודי והגוי שותפים בעבודה בששת ימי המעשה, ובשבת הגוי רשאי לעבוד אם ירצה, מסתבר שמעיקר הדין אין בזה איסור הכשלה, שהרי היהודי אינו עושה שום דבר להדיא

² ועיין עוד במהרש"ג (ב, קיז) ובמנחת יצחק (ג, לד) מה שדנו במכונות אלו.

כדי שהגוי ימכור בשבת. ועדיין, סברת הגרש"ז שנכון להימנע מכך שייכת, ולכן אין זה ראוי כל כך להיכנס לעסק באופן זה.

שני שיקולים נוספים שכדאי להזכיר בהקשר הזה הם :

א. החלקת יעקב (יו"ד קכב אות ג) מציין, שכדי לשמור על קדושת השבת, יש להימנע מלהשתמש בהיתר הזה. לענ"ד, הוא אינו חולק על מה שהזכרנו לעיל בשם המשנ"ב והאגרות משה שמדובר בהיתר לכתחילה, אבל כשיש שאלה ציבורית של שמירת השבת, יש לצמצם את השימוש בהיתר הזה. בסופו של דבר, ככל שיש יותר חנויות פתוחות בשבת, זה מקשה על שומרי השבת להתפרנס.

ב. יש כאן גם צד מסויים של חילול השם, כשיודעים שחנות של אדם שומר שבת כמוך, פתוחה בשבת. הדיון בשו"ע הוא במצב שבו המוכר הוא גוי, ומרבית הקונים הם גויים, והסביבה היא סביבה של גויים. במצב כזה, סביר שחנות תפעל בשבת. אבל כשמדובר בחנות שפתוחה ומשרתת יהודים מחללי שבת, והבעלים הוא אדם דתי, יש בכך צד של חילול השם.

